

ՍՈՍԵՐԱԿՈՒՆԵՐ

ՆՈՐԱԲՈՒՆԻՔ

Բնորոշիկայ ուրիշանալիք:

Սարգիսյան ծարտարարուեստ հնարագիտութիւնը՝ ծովային պատերազմի մէջ ուրիշ մասնաւոր պատժոս մը յանձնելէ զսճ չլլայալով՝ անդադար կը զատի ու կ'աշխատի ընդծովեայ յարմար նաւակներ ալ գտնել, որ լցեալ զիւրաբարբոյ պայթեցիկ նիւթերով առանց անհասկնալ եւ նշմարելու թշնամւոյն նաւատորմին մերձեցաւ կարենան: Յայն վայր մասն փորձ ապարդիւն էր մնացած: Արդիւն ժամանակներս սպանիացի ծովային ենթապայ մը սոյն այս կարեւոր խղի իր լուծած է ըստ նորագոյն տեղեկութեանց: Սոյն անձն քանոն չըրս մեզք երկայնի եւ երեք մեզք լայն գլանաձեւ նաւակ մըն է կաշմած, որ երկու պտուտակի միջնորդութեամբ գէպի յառաջ կը շարժի: Պտուտակաց շարժումը տուրքն է երկարական մարտիկ մը, որ եւ պայթեցիկ նիւթերը կը բարբոյս: Երեք հոգի նաւակին առնէ պիտոյն հոգալու բաւական են. ուստի որիշ անձի պէտք չկայ, թէ եւ ի հարկաւորութեան երկու հոգի ալ կրնայ նաւակն առնուլ: Նաւակին վերին երեսին վերայ կը բարձրանայ լուսամուտ իջնեկը, որուն յերեսն է հրամանատարին խոցը: Հրամանատարը կրնայ իւր տեղէն թէ զեկը կառավարել եւ թէ աւել բան կարգադրել: Եթէ է իջնեկը փակուի, զուրկ կը ջցուի թնդանութեամբ ծայրը զիւրապետ նիւթերով. արգ երբ սուգեալ նաւակն երթայ եւ այդ զուրկ ջցուած ծայրը թշնամոյնար շոշափէ, անմիջապէս պայթեալ մը յառաջ կու գայ: Հնարիշն եւ Սպանիոյ ծովային պաշտօնարարն ըստ կարի գաղտնի կը պահեն պայթեցիկ նիւթոյն բազազութիւնը, որ թշնամոյն զբահաւոր պայթեցուցանելու ջափ հարկ է որ զորաւոր ըլլայ. եւ այնպիսի մեքենայ ունենալու է, որ միշտգեւ զբահաւորն ընդմէջ, իւր հաւատարակչութիւնը կը պահէ: Ընդ մէջ գեքերած ժամանակ: Թերեւս այլ եւս ի պարտութիւն մասնաւոր են առնէ գծաւարութիւնը եւ կամ գոնէ ցայտ վայր եղած փորձը մեծամեծ արդիւնքներ յառաջ բերած են անշուշտ. վասն զի Գաղղիոյ նկատմամբ եւս կը լուրի թէ ոչ շատ յառաջ ի Երկրորդ ընդծովեայ նաւակներով փորձեր եղան, որոնք ի հարկէ գահաւարցիլ արդիւնք ունեցած են:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Հիւանդին խոցը մարմնը յիշողին նշանակ:

Եթէ հիւանդ կը կարմրախտ կամ կեղծաւարութեան (dysphtheria) յաղած թեամբ բուրբովն ապա, հիւանդագահն առնանման հոգը պէտք է ըլլա՝ տունը հիւանդութեան օրմերէն մաքրել

որպէս զի անցիկը ուրիշ այս թունաւոր ու մահաբեր ախտին շնորթարկուի:

Հիւանդին խոցին մէջ գործածուած ամէն աւնթնեքին փեռնութեամբ (acide carbolique) լուալու է. կահարարներն փեռնութեան մէջ թաթաւել լաթերով շփելու, իսկ անկողնին երէ, ճերմկեղէններն ու զգեստները մաքրարանի տալու է:

Ամէնէն հոգաւոր հիւանդագահներն ալ՝ իրենց այնչափ աշխատութեանց ու ինամը մէջն ալ երբեմն տակաւն առողջութեան պահպանութեան պահանջմանց համաձայն ըստ բաւականի շնն վարուի: Ամենափառագաւոր տարախիտիկ հիւանդութիւնը մեր օրմնց նկարէն կամ պարզ թղթերու վրայ փրտուելու է: Ցարափոխիկ հիւանդութեանց սերմը պատերու թղթերուն կարծ մակերեսութիւն վրայ կը տողվուի, եւ ըստ նորագոյն գննութեանց այնպէս հաստատուն կը մնայ, որ փեռնութեամբ սրկմամբ իսկ չի ընջուի:

Այս ամենակարեւոր կէտիս վրայ մեծ խնամով եղած գննութիւնները Պերլինի համալսարանին Տր. Էսմարխին (E. Esmerch) պարտական են: Էսմարխ գտաւ որ օրմնց բակտերիաներուն քանակութիւնը զրեթէ համեմատական է նոյն տեղւոյ օդոյ մէջ գտնուած բակտերիաներու քանակութեան հետ: Հետաքրքրական իսկ այն է որ սոյն տեղւոյ զուրկ ջցուած մասի մը վրայ, ուր Էսմարխ իւր փորձերն կատարած էր, 875 անգամ աւելի բազմութիւն բակտերիայ սերմեր գտնուեցան, քան օրշափ մի եւ նոյն անմուլթեամբ պատմ մը մակերեսութիւն վրայ կը գտնուի:

Բարեբախտաբար վերլուիչեալ գիտնականն այս գիւտին հետ միասին մեր հեռքը նոսեւ պարզ եւ ազգու միջոց մը կու տայ, որով օրմնց թղթերու վրայ տողուած սերմը կրնանք մաքրել, եւ այս է՝ Տացով շփել: Այս եղանակը զրեթէ ամենալին ուրեք ընդունելութիւն գտած է, ըսոյց ի մասնաւորի ի Պերլին, ուր տեղութեան օրեկը նոյնը խտտի կը պատուիր: Էսմարխ պատմ մի անգամ Տացով շփելէ ետեւ՝ շատ անգամ ազատ գտաւ սերմիկներէ, իսկ կրկին անգամ շփելով՝ օրմնց վրայ ամենեւին իսկ սերմիկ չգտնուեցաւ: Բնականապէս այսպիսի մաքրութեան համար ժամանակ է զօրութիւն պէտք է. սակայն այն առաւելութիւն ալ ունի, որ անվարժ անձն անգամ կրնայ ընել: Ինչ ինչ գաւառաց մէջ գործուն՝ տունը մաքրելու ժամանակ որմերն ալ կը մաքրուին, սակայն շատերն իսկ անձանց փորձառութեամբ գիտեն՝ թէ այս կերպով մաքրելն շատ թանկ կ'ըլլայ. $\frac{1}{2}$ մեզք երկայնի եւ 3 մեզք բարձր՝ միշտ անմուլթեամբ սենեկի մը համար իւր 10 զուլէի հաց կը պահանջուի: Թարմ համարահացն ամենին աւելի գործածական է: Հարկ չկայ յիշատակելու՝ թէ գործածուած Տացի մնացորդներն անմիջապէս այրելու է:

Եթէ Տացով կամ փեռնութեամբ մաքրելու համար մաքրարանէն գործուարներ առաջուին, հոգ տանելու է որ գործարարները հիւանդութեան սերմիկը մեկտեղ շտառուին: Ատեք առանձին զգեստ մը կը կրեն, զոր գործերին աւարտելէն վերջն անմիջապէս կը հանեն. բաց աստի ամէն անգամ կը լողացուին եւ գլխու մազերին կը մաքրեն: Իսկ

վտանգաւոր աշխատութեանց ժամանակը գործաւորներն իրենց բերնին ու քթին առջեւը թաց սպառնգ մը կը կրեն, որ՝ ինչպէս փորձառութիւնն ուսուցած է, վտանգաւոր սերմնիկներու ներշնչութիւնը կը խափանէ:

ՄԱՆՐԱԲԱՆԻՏ

Երկնից հասնողից պատկերը:

Փուլալից նկարին որ 1889 ին անդրադառնաւ տեսն նաւուց համառոտիւ պատկերն (Panorama) նկարած էր, եւ աստեղագէտն Յիւմարինն բաւական ժամանակէ ի վեր կ'աշխատին ի միասին մեծ շքեալ պատկերն մը վրայ՝ որ երկնականները պիտի ընծայէ: Երկնականները զինոցն ինքը զինքն կ'զիպտասի բուրգերուն ստոր կը գտնէ կէս զինքին, վայրենի կենդանիք ազատ կ'երթ եւ կենն անազատի մէջ: Լուսինը բովանդակ անշուշտ կը լուսաւորէ աստեղագաւոր լուսափողփող երկնից ներքեւ: Մարդուս երեւակայութիւնը լուսնով ու մարդակներով հմայելէ զո՛հ չըլլալով՝ պարզած են եւ երկրի ներքաւգլմայն վիճակի մէջ, որ ընդունուած է հմուտ երկրաբաններէ:

Ֆիտուլան հրիտակ մը:

Հանգուցեալ Լ. Պոնափարզ կտակաւ Անգլիացոյ թղթուցած է իւր "Ֆիտականտարերց ժողովածոյնը" որ իւր մէջն ունի ընդ մահնն 60 տարր՝ այլեւայլ քանակութիւնով: Ինչ ինչ բան շատ մեծադին է: Կը գտնուի զուտ մանրակշիւ սոկի, լոնուի, 6 $\frac{1}{4}$ ունկի Troy Iridium (կես ընկուզէ մեծութեամբ) եւ Նորապիւտս Germanium, որ սոկիէ 60 անգամ աւելի կ'աժէ:

ՇԱՐԼԵՍԵՐԵՆ ՏԵՍԼԱԲԵՐԵ

Չիմանա, 28 Դեկտեմբեր, 1891:

Ամսոյս 5ին մնաւ ի Փարիզ Պրագիլիոյ կայսրը՝ Տոմ՝ Փեթրոյ, որ նոյն քաղաքը գացած էր ամսոյս 2ին իւր 66ամեայ տարնդարձը տօնելու: Տոմ՝ Փեթրոյ ծնած էր 1825ին, եւ իւր հօր զանէն հրաժարելովը վեցամեայ զարեալ 1831 օգոստոս 7ին, եւ նաեւ անշափառաս անմամբ ծնող առաւ վարչութիւնը 1840 յուլիս 23ին, քայց հանդիսապէս պատկուեցաւ 1841ին յուլիս 18ին՝ Պրագիլիոյ Կայսր եւ Պաշտպան Հայրենեաց տիտղոսի: Իւր վարչութիւնն երկրին համար բարեբար ազդեցութիւն ունեցաւ, եւ ամէն կողմանէ զարգացուց երկիրն, ծաղկեցուց գիտութիւններն այլովքն հանդերձ, մինչ

իւր առտնին կեսներն շատ անպաճոյճ էր: Սակայն եւ այնպէս 1889 տարւոյ նոյեմբեր 15ին ստիպուեցաւ զանն ու յայրենիքը թողուլ, որ հասարակապետութիւն մ'եղաւ: Կայսրն Եւրոպա եկած էր այն օրէն ի վեր: Տոմ՝ Փեթրոյ Սիկիլիոյ Փրանկիսկոս Ա. Թագաւորին Թերեզիա դստեր հետ ամուսնացած էր, որ սակայն Եւրոպա զալէն ամիս մ'ետըը 1889 տարւոյ դեկտ. 28ին՝ մեռաւ: Իւր դուստրը՝ իշխանուհին Դապալլա, որ այժմ՝ 45ամեայ է, 1864ին ամուսնացաւ Օրլէանի Կատտին իշխանին՝ Էօի (Էս) կոմսին հետ, որմէ եղան երեք որդիք՝ Փեթրոյ, Լուտովիկոս եւ Անտոնիոյ իշխանները: Կայսրն երկրորդ դուստրը՝ իշխանուհին Լէոքոլիսնէ, որ Սաքսէն-Բապուրկ-Կոթթայի Ազոսաոս իշխանին հետ ամուսնացած էր, մեռած էր արդէն 1871ին:

Պրագիլիա յեղափոխութենէն ի վեր խոռվութեանց քոյն մ'եղած է: Մօտ օրերս Փոնալէքայի դէմ՝ եղած խոռվութիւնը չդադրեցան՝ ինչպէս կը յուսացուէր, անոր հրաժարելովն ու Փէիխովիցի ընտրուելովն առժամանակեայ զուլիս վարչութեան: Ի մասնաւորի Ռիոյ Կրանտէ տօ Սուլոյն սպառնական դիրքը պահեց Փէիխովիցի մէկ հրովարտակէն զրդեալ: Շանւ մայրաքաղաքին մէջ ծագեցան խոռվութիւնք, իսկ քաղաքային ու ծովային զօրաց մէջ գժտութիւնը կը շարունակուի:

Ամսոյս մէջ կատարուեցաւ այնպիսի դաշնադրութիւն մ'որուն նշանակութիւնն թէ տնտեսական եւ թէ քաղաքագիտական տեսակետով շատ մեծ է: Երեք Իաշնակցութիւնը նոր ամրութիւն մ'առաւ մաքսային դաշնադրութեամբ մ'որով միացան Գերմանիա, Աւստրիա, Իտալիա, եւ որոնց հետ սկիտի դաշնաւորին տնտեսականօրէն նաեւ Բեղգիա եւ Հելլենտիա. քիչ ժամանակէն կը միանան անշուշտ նաեւ պալքանեան փոքր տէրութիւնք: Տնտեսական այս դաշնադրութիւնն արդէն ընդունուեցաւ գերմանական համաժողովին մէջ, եւ ի վարձատրութիւն այս մեծ գործընթիւ Գերմանիոյ նախարարական Զարբիվի կոմսութեան տիտղոսն առաւ: Մաքսային այս միութիւնը պիտի տնէ մինչեւ 1903, եւ ուղղուած է գոնէ